

70 ROKOV UNIVERZITNEJ KNIŽNICE

Rok 2024 sa niesol v duchu osláv 70. výročia vysokoškolského vzdelávania v Banskej Bystrici, ktoré je spojené so založením Vyššej pedagogickej školy. Bola v poradí dvanástou vysokou školou na Slovensku a prvou vo vyše sedemsto ročnej histórii nášho mesta. V nasledujúcich desaťročiach prešla viacerými transformáciami, až kým sa v roku 1992 nestala súčasťou novovzniknutej Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Na pôde Vyššej školy pedagogickej vznikla aj knižnica, ktorá položila základy fondu Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Podobne ako Pedagogická fakulta UMB preto univerzitná knižnica oslávila sedemdesiat rokov od svojho vzniku.

Univerzitná knižnica si svoje jubileum pripomenula hneď tromi spôsobmi. 10. decembra 2024 na **slávnostnom podujatí** privítala vo svojich priestoroch Vzdelávacieho centra Mateja Bela zástupcov vedenia univerzity a siedmich fakúlt, ako aj pozvaných hostí zo spolupracujúcich inštitúcií a z profesijných združení, ktorých sú univerzitná knižnica i jej zamestnanci dlhoročnými členmi. Na podujatí rektor UMB doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD. udelil ďakovný list deviatim pracovníčkam knižnice za dlhoročnú svedomitú prácu a prínos pre rozvoj knižnično-informačných služieb. Slávnostné príhovory, ktoré odzneli na oslave jubilea si môžete prečítať na posledných stranách tohto čísla časopisu.

Na podujatí bola uvedená do života aj publikácia **Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici: 70 rokov v obrazoch a faktoch**. Táto prvá samostatná publikácia o univerzitnej knižnici čitateľom ponúka výber základných mílnikov vo vývoji knižnice, jej pracovísk a služieb, informácie o výnimočných zbierkach, špecializovaných fondoch a mimoriadnych aktivitách, medzi ktoré patrí aj práca s dobrovoľníkmi. Publikácia je dostupná v inštitucionálnom repozitári rUMBa <https://doi.org/10.24040/-2024.9788055722009>

Vizuálnou formou si knižnica svoju sedemdesiatku pripomenula prostredníctvom **výstavy venovanej histórii univerzitnej knižnice**. Na deviatich paneloch s fotografiami a doplnkovými textami ponúka pohľad na

vývoj jednotlivých pracovísk vybraných služieb knižnice. Jej autorkou je Mgr. Dana Kubišová, pracovníčka Pedagogickej študovne.

* * *

Príhovory, ktoré odzneli počas slávnostnej časti programu. Pozdravné listy profesijných spolkov uverejňujeme v pôvodnom znení bez redakčných úprav.

Vážené dámy a páni, milí hostia,
s hlbokou úctou a radosťou sa dnes stretávame, aby sme si spoločne pripomenuli a oslávili 70 rokov existencie Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Tento významný mílnik nie je len oslavou inštitúcie, ale aj príležitosťou poďakovať sa všetkým, ktorí sa zaslúžili o jej budovanie, rozvoj a úspechy.

Univerzitná knižnica UMB začala svoju cestu v roku 1954, keď spolu s Vyššou pedagogickou školou v Banskej Bystrici vznikla prvá vysoká škola v histórii nášho mesta. Bola to vtedy veľká zmena – nielen pre mesto, ale aj pre celé regióny stredného Slovenska. Knižnica, v tom čase sídliaca na Tajovského ulici, slúžila ako kľúčový zdroj vedomostí a kultúrneho rozvoja, podporovala vzdelávacie i vedecké aktivity.

Počas svojej histórie prešla knižnica mnohými transformáciami – od Ústrednej knižnice Pedagogickej fakulty, cez pobočky a detašované pracoviská až po integrovanú univerzitnú knižnicu. Tieto zmeny reflektovali nielen dynamický rozvoj vysokého školstva v Banskej Bystrici, ale aj

meniace sa potreby študentov, pedagógov a vedcov. Každá etapa, nech bola akokoľvek náročná, prispela k tomu, že dnes máme knižnicu, ktorá patrí medzi popredné knižnično-informačné centrá na Slovensku.

Dôležitým zlomom bola integrácia fakultných knižníc v roku 2004, ktorá umožnila vytvoriť modernú univerzitnú knižnicu, schopnú efektívne reagovať na nároky digitálnej doby a globalizácie. Dnes je Univerzitná knižnica UMB miestom, kde sa stretávajú tradície akademického sveta s modernými technológiami, miestom, ktoré poskytuje priestor pre štúdium, výskum i kultúrne podujatia.

Vážení prítomní,
za sedem desaťročí svojej existencie knižnica splnila a stále naplňuje svoje poslanie – zabezpečovať prístup k informáciám, podporovať vzdelávanie a vedecko-výskumnú činnosť. Dnes sme svedkami toho, ako sa jej bohatá história pretavila do silných základov pre jej budúcnosť.

Na záver mi dovoľte vyjadriť úprimnú vďaku všetkým bývalým i súčasným pracovníkom knižnice za ich odhodlanie a prácu, ktorá túto inštitúciu formovala. Rovnako patrí vďaka vedeniu, študentom a pedagógom, ktorí stáli pri jej vývoji a podporovali ju svojimi aktivitami.

Nech je Univerzitná knižnica UMB aj naďalej miestom, ktoré inšpiruje, obohacuje a otvára dvere k novým poznatkom.
Na zdravie a na ďalšie úspešné desaťročia!

doc. Ing. Vladimír Hiadlovský, PhD.
rektor Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici

* * *

Vážení pán rektor,
Vážení členovia a členky vedenia univerzity,
Vážení dekáni, zástupcovia fakúlt,
Milí hostia,
Milé kolegyne, milí kolegovia,

srdečne Vás vítam na dnešnej oslave venovanej okrúhlemu výročiu založenia Univerzitnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici. Chcem sa poďakovať všetkým hosťom, ktorí prijali naše pozvanie, čo je dôkazom ich záujmu o našu knižnicu, či už ako partnera v poskytovaní služieb akademickej komunite, ale i ako partnera vo svete knižničnej profesie.

Ako vyplýva z príhovoru môjho predrečníka, pána rektora, vznik univerzitnej knižnice je spätý so založením Vyššej pedagogickej školy v Banskej Bystrici, čo znamená, že rovnako ako Pedagogická fakulta Univerzity Mateja Bela v tomto roku oslavujeme už v poradí siedmu desaťročnicu.

Knižnica bola založená s víziou poskytovať prístup k informáciám, študijnej a vedeckej literatúre všetkým členom akademickej obce. Využívala sa v súlade s potrebami doby, požiadavkami komunity a zároveň vykonávala úlohy na celonárodnej úrovni. Napríklad v roku 1978 vtedajšie Študijné a informačné stredisko pri Pedagogickej fakulte plnilo úlohu odborného informačného strediska s celoštátnou pôsobnosťou pre učebné pomôcky a didaktickú techniku a spracovávalo výberovú bibliografiu s totožným názvom. Tlačou vydalo aj prvú bibliografiu publikačnej činnosti pracovníkov fakulty za roky 1954 – 1978.

Po zlúčení Knižnice Pedagogickej fakulty a Knižnice Fakulty ekonomiky služieb a cestovného ruchu v roku 1993 už ako Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici nadviazala na bohaté skúsenosti z minulosti a ihneď sa stala rovnocenným partnerom akademických knižníc na Slovensku.

Hoci v tejto knižnici pôsobím už osemnásť rokov, v jej radoch sú zamestnanci, ktorí tu pôsobia podstatne dlhšie obdobie. Najlepšie vedia posúdiť jej vývoj, postupnú modernizáciu, informatizáciu a adaptáciu na zmeny pracovných činností. Nezastupiteľné miesto v histórii knižnice majú aj zamestnanci, ktorí sa na jej rozvoji podieľali v minulosti. Veľké poďakovanie patrí nielen predchádzajúcim riaditeľkám a vedúcim oddelení, ale všetkým radovým zamestnancom, ktorí svoju prácu vykonávali s odhodlaním, radosťou a s veľkou profesionalitou. Bývalá pani riaditeľka PhDr. Ľudmila Homolová, ktorá zavŕšila proces centralizácie univerzitnej knižnice v roku 2004 a viedla knižnicu 16 rokov, položila vynikajúce základy jej ďalšieho napredovania.

Prevádzku knižnice aktuálne zabezpečuje 32 zamestnancov a jedna pracovníčka na dohodu. Napriek zvyšujúcim sa požiadavkám z vnútorného i vonkajšieho prostredia univerzity sa nám v roku 2021 podarilo vysporiadať s výrazným znížením počtu zamestnancov a kumuláciou odborných činností. Personálny audit realizovaný v minulom roku ukázal, že pracovná vyťaženosť zamestnancov univerzitnej knižnice je pri súčasnom nastavení knižničných procesov a služieb rozložená najoptimálnejšie zo všetkých hodnotených pracovísk univerzity. Aj preto obzvlášť oceňujem tých, ktorí sú popri svojich pracovných povinnostiach ochotní vzdelávať sa, zvyšovať svoje kvalifikačné predpoklady a svoje poznatky následne využívať v každodennej praxi, alebo ich sprostredkovať študentom i zamestnancom univerzity vo forme vzdelávacích podujatí.

V neposlednom rade sa treba poďakovať aj dobrovoľníčkam, ktoré v našej knižnici pôsobia v rámci spolupráce s Centrom dobrovoľníctva v Banskej Bystrici.

Univerzitná knižnica aktuálne prevádzkuje štyri špecializované študovne na fakultách, jednu univerzálnu študovňu a Referát absenčných výpožičiek. V nich sa nachádza 261 študijných miest. K 31. 10. 2024 jej fond obsahoval 265 239 knižničných jednotiek a mala 4 578 registrovaných používateľov. V roku 2023 zrealizovala 52 867 výpožičiek a jej priestory navštívilo 47 574 návštevníkov. Dnes poskytuje prístup nielen k tlačenej literatúre, ale aj k rozsiahlemu spektru elektronických informačných zdrojov a online služieb. Prostredníctvom webovej stránky univerzitetnej knižnice sme v roku 2023 zaznamenali 276 400 virtuálnych návštevníkov.

Pri hodnotení knižnice sa ale neprihliada len na veľkosť knižničného fondu a počet registrovaných používateľov, ale aj na to, ako sa dokáže adaptovať a reagovať na aktuálne výzvy. Plne sa to ukázalo v čase pandémie, keď sme dokázali pružne zareagovať zavedením nových služieb, z ktorých mnohé sa stali štandardou súčasťou ponuky knižnice aj po uvoľnení opatrení.

Kvalitu poskytovaných služieb knižnice však najlepšie posúdia jej používatelia. Na jednej strane sa im snažíme priblížiť služby a fondy tak, aby ich mohli využívať vzdialene, na druhej strane rastie počet používateľov, ktorí v knižnici hľadajú pokojné prostredie na oddych, relax, samoštúdium, či prácu na počítači.

Univerzitná knižnica si naďalej nachádza uplatnenie aj v slovenskom knihovníckom prostredí. Som rada, že naše pozvanie prijali aj predstavitelia profesijných združení Slovenskej asociácie knižníc a Spolku slovenských knihovníkov a knižníc, ktorých je univerzitná knižnica dlhodobým členom. Ako jediná akademická knižnica máme zastúpenie v konzorciu Knižnice pre Slovensko, ktoré zastrešuje Centrum vedecko-technických informácií Slovenskej republiky.

Počas svojej histórie sa univerzitná knižnica úspešne uchádzala o podporu projektov na rozvoj svojej infraštruktúry, akvizíciu dokumentov a modernizáciu priestorov z dotačného programu Ministerstva kultúry SR, či výziev iných organizácií. To, ako sú vnímané aktivity knižnice v akademickej komunite, závisí od mnohých faktorov a od úrovne spolupráce s organizačnými zložkami univerzity. Teší ma, že bola a je partnerom v niekoľkých rozvojových projektoch univerzity, vďaka čomu sa skvalitnilo nielen jej vybavenie, ale rozšírili sa aj skúsenosti zamestnancov.

V roku 2025 náš čaká vyhodnotenie Koncepcie rozvoja univerzitetnej knižnice na roky 2019 – 2025. Na základe priebežného sledovania plnenia

stanovených cieľov s dosahom na rôzne cieľové skupiny možno skonštatovať, že sa k ich napĺňaniu postupne približujeme. Po vyhodnotení koncepcie musí nevyhnutne nasledovať príprava stratégie na ďalšie obdobie. Okrem dôsledného sledovania trendov, ktoré ovplyvňujú svet knižníc vo viacerých ohľadoch a hľadani inšpirácie v akademických knižniciach v zahraničí, by jej mal predchádzať aj prieskum potrieb našich používateľov a členov akademickej obce.

V budúcom roku nás čaká aj realizácia úloh a aktivít zadaných v projekte konzorcia UMB a UKF v Nitre. V rámci projektu je okrem iného naplánovaná aj veľká investícia do nadstavby tejto budovy. Univerzitná knižnica sa tak po dlhých rokoch dočká nových reprezentatívnych priestorov, ktoré síce nenahradia vlastnú a účelovú budovu, no umožnia vytvoriť ďalší funkčný a moderný priestor pre našich používateľov. Bude to prvé významné rozšírenie od roku 2008, keď bola do nových zrekonštruovaných priestorov v Študentskom domove 5 presťahovaná Pedagogická študovňa.

Okrem nadstavby je v projekte naplánované obstaranie systému RFID, ktorý predstavuje významný prvok v modernizácii knižníc a okrem zvýšenia ochrany knižničného fondu je jeho cieľom urýchlenie pohybu knižničných jednotiek, kontroly ich správneho založenia a vykonávanie revízie knižničného fondu. Na implementáciu tohto technického riešenia nadväzuje aj zavádzanie samoobslužných zariadení pre používateľov knižnice.

Ďalšou a v projekte povinnou aktivitou je integrácia na úrovni knižničných, publikačných a informačných systémov. Cieľom v tejto oblasti je vytvoriť priestor na zdieľanie knižnično-informačného fondu oboch univerzitných knižníc, uľahčiť využívanie ich služieb a podporiť procesy spojené s publikovaním a disemináciou výsledkov tvorivej činnosti zamestnancov univerzít.

Čo popriať univerzitetnej knižnici do ďalších rokov?

- zriaďovateľa, pre ktorého bude rozvoj knižnice aj naďalej prioritou,
- odhodlaných zamestnancov, ktorí budú nielen zvládať nové výzvy, ale aj aktívne vyhľadávať možnosti, ako skvalitňovať služby a prostredie knižnice,
- akademickú komunitu, ktorá bude univerzitnú knižnicu vnímať ako spoľahlivého partnera, od ktorého možno čakať kvalitné služby, aktivity, dialóg a
- spokojných používateľov, ktorí sa do knižnice budú vracieť.

Na jednom stretnutí som mala možnosť diskutovať s Radoslavom Ragačom, vtedajším riaditeľom Sekcie kultúrneho dedičstva na Ministerstve

kultúry SR. Na otázku ako ministerstvo vníma knižnice parafrázoval pamätnú vetu z kultového sci-fi románu Douglasa Adamsa Stopárov sprievodca galaxiou: „Prevažne neškodné“.

V mene mojich kolegov môžem prisľúbiť, že s čo najmenšími škodami, ale o to s väčším nasadením budeme i naďalej pokračovať v našej hlavnej úlohe, ktorou je podpora pedagogického a vedeckovýskumného procesu na univerzite. Budeme vytvárať priestor, kde sa naši používatelia stretnú s kvalitnými službami, prívetivými zamestnancami a komfortnými priestormi. Moje kolegyne a kolegovia sú vždy pripravení pomôcť a poradiť každému, kto o ich pomoc požiada.

Ešte raz ďakujem všetkým, ktorí sa podieľajú na rozvoji knižnice, za ich podporu a teším sa na ďalšie roky vzájomnej spolupráce.

Mgr. Michaela Mikušková
riaditeľka Univerzitetnej knižnice UMB

* * *

Univerzitná knižnica Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici
Banska Bystrica, 10.12.2024

Vážená pani riaditeľka, kolegyne a kolegovia knihovníci, milé dámy, vážení páni!

Dovoľte mi, aby som v mene Slovenskej asociácie knižníc, knihovníkov a kolegov z celého Slovenska srdečne pozdravil jubilujúcu knižnicu Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici, a to pri príležitosti celkom výnimočnej. Jej 70-om výročí vzniku.

Či už to má človek v pláne alebo nie, tak pri každom jubileu sa zamyslíme nad tým čo sme doposiaľ dokázali a čo nás ešte čaká. Knižnica sa výročia dožila v období, ktoré ponúka verejným knižniciam, ako kultúrnym a vzdelávacím inštitúciám mnoho príležitosti v podobe najrozmanitejších služieb pre čitateľov a návštevníkov.

Na rozdiel od človeka je knižnica hneď po narodení plne funkčná, ale tak ako človek, stále sa vyvíja a zdokonaľuje. Univerzitná knižnica UMB prešla od svojho vzniku dlhú cestu. Od štandardných papierových služieb a lístkových katalógov až po elektronizáciu celej knižnice. Avšak ani to nie je v dnešnej dobe postačujúce a tak knižnice musia ponúkať komplexnejšie služby pre čoraz náročnejšieho používateľa. Univerzitná knižnica UMB sa stala členom Slovenskej asociácie knižníc uznesením

Valného zhromaždenia 14. júla 1993 ako jej 45. člen. V tej dobe sa formovala znalostná knihovnícka spoločnosť, pracovalo sa na rozvoji tvorivých síl, vzdelanosti, kultúrnosti a skutočnej morálnej vyspelosti národa. Pri tomto všetkom knižnica bola už od začiatku a jej činy a aktivity na národnej úrovni je cítiť až dodnes. Svojimi aktivitami je inspiráciou nielen pre akademické, ale aj verejné knižnice po celom Slovensku.

O knižnici je v knihovníckych kruhoch počuť veľmi často. Dôkazom je aj fakt, že za posledné roky fungovania knihovníckeho Bulletinu SAK sa v ňom knižnica spomínala celkovo 115 krát. Vysoko hodnotíme a vážime si Vaše výsledky dosiahnuté pri rozširovaní povedomia o otvorenej vede a distribúcii openAccess dokumentov, budovaní špeciálnych knižníc ako je aj Knižnica poľských dejín a kultúry, ale aj implementácia moderných elektronických služieb. Samozrejme, že by to nebolo možné bez odborných a zanietých pracovníkov knižnice, ktorí sa taktiež zaslúžili o uznanie a postavenie Univerzitetnej knižnici Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici.

Dovoľte mi, aby sme sa pri tejto slávnostnej príležitosti poďakovali za Vašu prácu, obetavosť, vynaliezavosť, zodpovednosť, a taktiež úprimné a veľké ĎAKUJEME vyslovujeme za dlhoročnú aktívnu a skvelú prácu v rámci Slovenskej asociácie knižníc.

Do ďalších rokov Vám želáme pevne zdravie, veľa peňazí, uznanie, pochopenie a podporu zo strany univerzity a mnoho spokojných čitateľov a návštevníkov.

Teším sa na ďalšiu spoluprácu.

Ing. Ondrej Látka, PhD.
Predseda Slovenskej asociácie knižníc

* * *

Vážení hostia, dámy a páni,

dnes je pre mňa veľkou ctou prihovoriť sa Vám pri príležitosti 70. výročia založenia Univerzitetnej knižnice Univerzity Mateja Bela v Banskej Bystrici a pozdraviť Vás v mene Spolku slovenských knihovníkov a knižníc, ktoré je najstarším knihovníckym združením pôsobiacim na Slovensku už 78 rokov a zároveň 55 rokov významným členom IFLA.

Knižnica a viacerí zamestnanci sú členmi Spolku slovenských knihovníkov a knižníc, pani riaditeľka je aktívnou členkou a tajomníčkou výboru krajskej pobočky Banskobystrického kraja. Vaša práca pre spolok je

neoceniteľná a aj vďaka Vám sa uskutočnili mnohé zaujímavé aktivity spolku v našom kraji - výlety po knižniciach doma i v zahraničí, ale aj podnetné vzdelávacie podujatia. Ste významnou súčasťou našej knihovníckej komunity, za čo Vám patrí veľká vďaka.

Výročie ako toto nám dáva príležitosť zastaviť sa na okamih a zhodnotiť hodnotu, ktorú knižnica prináša do našej spoločnosti. Univerzitná knižnica zohráva kľúčovú úlohu v akademickom a vedeckom živote univerzity. Vaša knižnica je nielen miestom, kde si študenti a výskumníci môžu vypožičať knihy a študijné materiály, ale aj priestorom pre spoluprácu, tvorbu a inšpiráciu. Vďaka neustálej snahe o inovácie poskytujete širokú škálu e-zdrojov a moderných technológií. V priebehu rokov ste sa stali významnou a neoddeliteľnou súčasťou Univerzity Mateja Bela a inštitúciou, ktorá je nedoceníiteľná pre každého z akademickej obce.

A teraz, ak dovoľíte pár osobných slov. V roku 2004 som sa na krátky čas stala súčasťou knižničnej rodiny univerzitnej knižnice. Pracovala som s Vami a bolo mi poctou byť zamestnancom tejto knižnice. Prijali ste ma veľmi milo a dodnes mám príjemné spomienky na prácu s čiastkovými knižnicami na fakultách univerzity a Vás, svojich kolegov. Je symbolické stať tu po 20. rokoch a gratulovať Vám k výročiu. Pokrok a čas nezastaví, a takisto nezastavíme ani rozvoj univerzitnej knižnice, ktorá intenzívne reaguje na technologický pokrok, meniace sa potreby používateľov a nové trendy vo vzdelávaní a výskume. Verím, že je neoddeliteľnou súčasťou univerzity a v budúcnosti naďalej významnou súčasťou vzdelávacieho procesu.

Chcem pogratulovať všetkým zamestnancom knižnice k ich výročiu a popriať im do budúcnosti veľa inšpirácií, kreatívnej a oceňovanej práce a ďalších úspešných rokov plných vzdelávania, objavovania a motivácie k rozvoju knižnice a knihovníctva na Slovensku.

Mgr. Lenka Malovcová

1. podpredsedníčka Spolku slovenských knihovníkov a knižníc